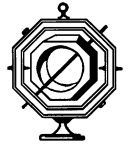

■ De Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap ■

Verlenging van verjaringstermijnen ingeval van een “herleefde” rechtspersoon (art. 2:19a lid 8 BW en art. 2:23c lid 2 BW)

1. Inleiding

Sinds de inwerkingtreding op 1 september 1994 van de Wet inactieve rechtspersonen (van 29 juni 1994, Stb. 506) bevatten twee wetsartikelen in Boek 2 een verlengingsgrond als bedoeld in art. 3:320 BW¹. Die verlengingsgrond is voor beide artikelen (art. 2:19a lid 8 en art. 2:23c lid 2 BW) dezelfde: het intreden van de toestand waarin de rechtspersoon had opgehouden te bestaan. De periode waarin de rechtspersoon had opgehouden te bestaan (vgl. art. 2:19 lid 4 en 6 BW) noem ik gemakshalve de dode periode van de rechtspersoon.

Verstappen heeft zich in deze rubriek afgevraagd waarom de verjaring in het geval dat de rechtspersoon had opgehouden te bestaan en vervolgens herleeft wordt verlengd². In deze bijdrage zal ik aangeven wat de achterliggende gedachte is van de invoering van de verlengingsgrond in art. 2:19a lid 8 BW en art. 2:23c lid 2 BW. Tijdens de parlementaire behandeling zijn de zinsneden over de verlengingsgrond niet toegelicht.

2. Dode rechtspersonen

Het intreden van de dode periode heeft geen invloed op de verjaring. De verjaring wordt niet onderbroken door het intreden van de dode periode. De verjaring loopt door. Een schuldeiser die wenst te verhinderen dat de verjaring doorloopt, kan tijdens de

dode periode zijn vordering niet indienen. Immers, de rechtspersoon bestaat ten tijde van de dode periode niet meer. Zou de wetgever geen voorziening in de vorm van een verlengingsgrond treffen, dan ontstaat de situatie dat de verjaringstermijn van de rechtsvordering tijdens de dode periode van de rechtspersoon afloopt³, terwijl het onmogelijk is voor een schuldeiser om zich in die periode tegen de verjaring te verzetten.

De voorziening van verlenging houdt het volgende in. Herleeft de rechtspersoon ter afwikkeling van de vereffening, dan wordt een tijdens de dode periode verstreken verjaringstermijn met zes maanden verlengd. Niet alleen individuele schuldeisers, maar ook de rechtspersoon kan in zijn hoedanigheid van schuldeiser beroep doen op de verlengingsgrond. De wettekst spreekt over verjaring van rechtsvorderingen “van of tegen de rechtspersoon”. Aanleiding voor het herleven kan onder meer zijn het bestaan van een bate na het intreden van de dode periode. Wijst de rechter het verzoek van een belanghebbende tot vereffening van de (nagekomen) bate toe, dan herleeft de rechtspersoon (vgl. art. 2:23c lid 1 BW)⁴. Tussen het moment van intreden van de dode periode en het moment van toewijzing van het herlevingsverzoek had de

1. Niet in de wet genoemde gronden verlenen de verjaring niet. Vgl. Koopmann, *Bevrijdende verjaring*, dissertatie 1993, blz. 92.
2. Verstappen, WPNR 6246 (1996), blz. 857.
3. Het ophouden te bestaan van de rechtspersoon sec geldt niet als een verlengingsgrond als bedoeld in art. 3:320 BW.
4. In mijn dissertatie (*De ontbinding van lege besloten en naamloze vennootschappen*, 1995, blz. 205) stel ik voor de drempel voor herleving te verlagen: het hebben van belang bij herleving zou voldoende moeten zijn voor toewijzing van het herlevingsverzoek.

rechtspersoon daadwerkelijk opgehouden te bestaan. Valt in deze dode periode de aflooptdatum van de verjaringstermijn en vindt vervolgens op enig moment de herleving ter afwikkeling van de vereffening plaats, dan kunnen de schuldeisers zich gedurende zes maanden na aanvang van de geopende of heropende vereffening beroepen op de verlengingsgrond.

Een andere aanleiding voor het herleven kan zijn het opkomen van een schuldeiser die zich ten tijde van de vereffening niet heeft gemeld bij de vereffenaar. Men denke bijvoorbeeld aan een (buitenlandse) schuldeiser aan wie alle publicaties⁵ zijn ontgaan. Pas na verloop van tijd komt zo'n schuldeiser tot de ontdekking dat er een batig saldo is uitgekeerd aan de gerechtigden tot het saldo (de "post-concurrente schuldeisers"). Toewijzing van het herlevingsverzoek brengt mee dat hetgeen ten onrechte is uitgekeerd aan de gerechtigden tot het saldo, door een vereffenaar moet worden teruggevorderd. De rechter is evenwel niet verplicht het herlevingsverzoek toe te wijzen. De rechter heeft een discretionaire bevoegdheid. Onder omstandigheden wegen de belangen van de post-concurrente schuldeisers bij het uitblijven van restitutie zwaarder dan het belang van de (nagekomen) schuldeiser. Ik denk dan aan een geval waarin de schuldeiser dermate lang wacht met het indienen van het herlevingsverzoek dat het niet langer redelijk en billijk is dat alsnog op een juiste afwikkeling van de vereffening wordt aangedrongen⁶.

3. Schijndode rechtspersonen

Rechtspersonen kunnen gedurende een bepaalde periode dood lijken. Dit doet zich voor wanneer het bestuur ten tijde van de ontbinding-zonder-vereffening (vgl. art. 2:19 lid 4 BW) per ongeluk of bewust⁷ een bate over het hoofd heeft gezien. Ook een vereffenaar kan een voor hem onbekende bate over het hoofd hebben gezien. Pas na verloop van tijd kan blijken dat zijn mening dat de vereffening ex art. 2:19 lid 5 BW kon worden beëindigd niet juist was en de rechtspersoon ten onrechte is ingeschreven als rechtspersoon die heeft opgehouden te bestaan.

Tot het moment waarop van de "vergeten" bate blijkt, verkeert de rechtspersoon in een schijndode periode. Tijdens deze schijndode periode zal een schuldeiser afzien van het indienen van zijn vordering. Immers, hij zal afgaan op de inschrijving in het handelsregister van het hebben opgehouden te bestaan. Indien na verloop van tijd komt vast te staan dat de rechtspersoon wel degelijk een bate had ten tijde van de ontbinding of ten tijde van het einde van de vereffening en de rechtspersoon ontwaakt uit een (achteraf gezien) schijndode toestand, kan de verjaringstermijn zijn verstreken.

De vraag rijst bij wie de schuldeiser die meent dat er wel degelijk een bate is (hetzij ten tijde van de ontbinding, hetzij ten tijde van het einde van de vereffening) terecht kan. Voor de hand ligt dat de schuldeiser zich wendt tot het ex-bestuur dat van mening was dat er geen baten aanwezig waren ten tijde van de ontbinding resp. tot de vereffenaar. Niet ondenkbaar is dat de vereffenaar zijn werkzaamheden als beëindigd beschouwt. Wat kan een schuldeiser doen indien er geen ex-bestuurders of ex-vereffenaar meer te traceren zijn of deze personen niet terugkomen op hun eerdere bevindingen?

Het oordeel van het bestuur omtrent het ontbreken van baten ten tijde van de ontbinding kan volgens de Hoge Raad in het arrest APH-Söderqvist q.q. worden voorgelegd aan de rechter. Hetzelfde geldt voor het oordeel van de vereffenaar omtrent het ontbreken van baten ten tijde van het einde van de vereffening⁸. Is dit de rechtbank op de voet van art. 2:23c lid 1 BW? Deze bepa-

ling is grammaticaal gezien niet van toepassing. Het eerste lid gaat uit van een bate die opkomt nadat de rechtspersoon had opgehouden te bestaan. In het geval van een vergeten bate ten tijde van de ontbinding⁹ (of ten tijde van het einde van de vereffening) heeft de rechtspersoon juist niet opgehouden te bestaan. Alsdan kan niet worden gezegd dat de rechtspersoon "herleeft" (vgl. lid 1), want hij is steeds blijven voortbestaan in liquidatie. Met andere woorden: als er geen dode periode is geweest, kan de rechtspersoon ook niet herleven. Vanwege het ontbreken van een dode periode lijkt ook een beroep van de schuldeisers op de verlengingsgrond van art. 2:23c lid 2 BW niet mogelijk. Lid 2 van art. 2:23c BW rept eveneens over de situatie dat de rechtspersoon "had opgehouden te bestaan".

Of de wetgever deze consequenties heeft overzien, betwijfel ik. De Hoge Raad heeft het probleem van de schijndode rechtspersonen al gedeeltelijk opgelost door te beslissen dat het bestaan van een bate ten tijde van de ontbinding of ten tijde van het einde van de vereffening kan worden voorgelegd aan de rechter¹⁰. Ik meen dat een schuldeiser eveneens in actie moet kunnen komen indien de aflooptdatum van de verjaringstermijn valt in de schijndode periode. Art. 2:23c BW ware analogisch toe te passen in het geval dat achteraf blijkt dat de rechtspersoon niet dood, maar schijndood was. Men leze met het oog op deze door de wetgever onvoorzien situatie van schijndode rechtspersonen art. 2:23c lid 1 en 2 BW als volgt:

'Indien na het tijdstip waarop de rechtspersoon is opgehouden te bestaan of ogenschijnlijk¹¹ is opgehouden te bestaan (...) van het bestaan van een bate blijkt, kan de rechtbank op verzoek van een belanghebbende de vereffening (her)openen en zo nodig een vereffenaar benoemen. In dat geval herleeft de rechtspersoon of leeft de rechtspersoon voort, doch uitsluitend ter afwikkeling van de geopende of heropende vereffening. (...) Gedurende het tijdvak waarin de rechtspersoon had opgehouden te bestaan of ogenschijnlijk had opgehouden te bestaan, is er een verlengingsgrond (...).'

4. Verlengingsgrond op de voet van art. 2:19a lid 8 BW

Art. 2:19a BW ziet op de ontbinding door de Kamer van Koophandel van bepaalde rechtspersonen onder bepaalde omstandigheden. Beroep tegen de ontbindingsbeschikking van de Kamer van Koophandel (hierna: Kamer) kan worden ingediend bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (hierna: CBB)¹². De vraag rijst waarom in art. 2:19a lid 8 BW dezelfde verlengingsgrond als in art. 2:23c lid 2 BW is opgenomen: het hebben opgehouden te bestaan. Waarom kon niet worden volstaan met de verlengingsgrond van art. 2:23c lid 2 BW? Dit artikellid voorziet immers in dezelfde verlengingsgrond ongeacht de ontbindingsgrond. Ik vermoed dat de wetgever tot uitdrukking heeft willen brengen dat ook een door de Kamer nog niet onherroepelijk ontbonden rechtspersoon kan hebben opgehouden te bestaan na de datum van de ontbindingsbeschikking. Ergo, de inschrijving

5. Vgl. art. 2:19 lid 3 BW en art. 2:23b lid 4 BW.

6. Verstappen (vgl. noot 2) wijst er m.i. terecht op dat het tot in lengte van jaren beroep kunnen doen op de verlengingsgrond in zo'n geval onbevredigend is.

7. De enig bestuurder kan bijvoorbeeld bewust een vordering van de rechtspersoon op zichzelf "vergeten hebben".

8. Vgl. HR 27 januari 1995, NJ 1995, 579 nt. Ma en mijn commentaar in TVVS 1995, blz. 164.

9. Een potentiële vordering uit hoofde van kortgezegd wanbeleid wordt aangemerkt als bate ten tijde van de ontbinding. Vgl. TK 22 482, nr. 3, blz. 11.

10. Bevoegd is de rechter van de woonplaats van de ogenschijnlijk dode rechtspersoon (art. 995 lid 1 Rv naar analogie).

11. Vgl. Maeijer/Schreurs, Parlementaire geschiedenis rechtspersonen- en vennootschapsrecht in verband met de invoering van de boeken 3, 5 en 6 NBW op 1 januari 1992, blz. 134. Onder baten in de zin van art. 2:19 lid 4 BW en vermogen in de zin van art. 2:19 lid 5 BW verstaat de Rb Dordrecht (26 februari 1997, JOR 1997, 37 nt. Kortmann): bekende baten.

12. Vgl. voor beroepsgerechtigden: dissertatie, blz. 199.

door de Kamer van de ontbinding-zonder-vereffening op de voet van art. 2:19 lid 4 BW is mogelijk ook al ligt tussen het moment van het nemen van de beschikking en de uitspraak van het CBB een schemergebied: is de rechtspersoon nu ontbonden of niet? Het ingestelde beroep heeft geen invloed op de inschrijving in het handelsregister van de ontbinding-zonder-vereffening.

De Kamer gaat summierlijk na of de door haar ontbonden rechtspersoon ten tijde van de ontbinding baten heeft¹³. Is dit het geval, dan schrijft de Kamer de persoonsgegevens van de vereffenaar in het handelsregister in. Verkeert de ontbonden rechtspersoon in de vereffeningstoestand en staat hij ingeschreven in het handelsregister als rechtspersoon in liquidatie, dan is er geen behoefte aan een verlengingsgrond. Een schuldeiser kan de verjaring beletten door zijn rechtsvordering in te dienen bij de vereffenaar.

Uitsluitend in die gevallen waarin baten ontbreken, is er behoefte aan een verlengingsgrond als bedoeld in art. 3:320 BW. Ik onderscheid twee situaties waarin baten daadwerkelijk¹⁴ ontbreken en beroep is ingesteld tegen de ontbindingsbeschikking bij het CBB:

Situatie 1: afwijzing van het beroep door het CBB

Schuldeisers zien af van het indienen van hun vorderingen, omdat zij afgaan op de inschrijving in het handelsregister van de ontbinding-zonder-vereffening (art. 2:19 lid 4 BW). Indien de beheerder van het handelsregister het beroep inschrijft op grond van de eerste zin van art. 2:19a lid 8 BW is het voor een schuldeiser slechts kenbaar dat de rechtspersoon louter ter afwikkeling van het recht van beroep herleeft¹⁵. Na de datum van ontbinding en hangende het beroep kan een schuldeiser de verjaring niet beletten. Er treedt geen vereffenaar ter vereffening van de baten op.

Situatie 2: vernietiging van de ontbindingsbeschikking

Indien het CBB de beschikking tot ontbinding vernietigt, werkt deze vernietiging n.m.m. ex tunc¹⁶. Voor dit standpunt is steun te vinden in de parlementaire behandeling¹⁷. De vernietiging van de ontbindingsbeschikking met terugwerkende kracht leidt ertoe dat de ontbinding wordt geacht niet te hebben plaats gevonden¹⁸. Met andere woorden: na vernietiging van de ontbindingsbeschikking door het CBB wordt de rechtspersoon geacht nimmer in de toestand te hebben verkeerd van vereffening en/of van hebben opgehouden te bestaan. De verlengingsgrond (de toestand waarin de rechtspersoon had opgehouden te bestaan) doet zich - achteraf bezien - ingeval van vernietiging van de ontbindingsbeschikking door het CBB mitsdien niet voor.

Na de ontbinding en hangende het CBB-beroep kan de schuldeiser

zijn afgegaan op de inschrijving in het handelsregister van het hebben opgehouden te bestaan. In die periode kan de aflooptdatum van de verjaringstermijn vallen, terwijl de schuldeiser zich niet tegen de verjaring heeft kunnen verzetten. Ook ingeval de door de Kamer ontbonden rechtspersoon (achteraf gezien) niet had opgehouden te bestaan, is er behoefte aan een verlengingsgrond als bedoeld in art. 3:320 BW. De laatste zin van art. 2:19a lid 8 BW dient m.i. naar analogie toegepast te worden¹⁹.

5. Samenvatting

De ratio van verlenging van verjaringstermijnen ex art. 2:19a lid 8 en art. 2:3c lid 2 BW is het beschermen van schuldeisers. Schuldeisers worden beschermd indien en voorzover zij zich gedurende de periode waarin de rechtspersoon "had opgehouden te bestaan" (de dode periode) niet hebben kunnen verzetten tegen het aflopen van verjaringstermijnen. Herleeft de rechtspersoon ter afwikkeling van de vereffening, dan hebben deze schuldeisers nog zes maanden de tijd om zich tegen de verjaring te verzetten. Niet alle schuldeisers verdienen bescherming. Ik wees op het bijzondere geval van een nagekomen schuldeiser die zeer lang wacht met het indienen van zijn herlevingsverzoek. De rechtbank heeft een discretionaire bevoegdheid bij het beoordelen van het herlevingsverzoek.

De wetgever heeft geen oog gehad voor schijn-dode rechtspersonen. Dit zijn ontbonden rechtspersonen waarvan pas na verloop van tijd blijkt dat zij wel degelijk baten ten tijde van de ontbinding of ten tijde van het einde van de vereffening hadden. Deze rechtspersonen zijn - achteraf bezien - vanaf de datum van ontbinding steeds (in liquidatie) blijven voortbestaan.

Voor gevallen waarin pas na verloop van tijd komt vast te staan dat de ontbonden rechtspersoon niet ontbonden is (ingeval van vernietiging van de ontbindingsbeschikking) resp. ontbonden is maar niet had opgehouden te bestaan (ingeval van schijn-dode rechtspersonen), heb ik een analogische toepassing van art. 2:19a lid 8 BW resp. art. 2:3c lid 2 BW bepleit.

*Mw mr M.Y. Nethe**

¹³ Dissertatie, blz. 202.

¹⁴ Schuldeisers die geconfronteerd worden met een (achteraf gezien) schijn-dode rechtspersoon/debiteur kunnen zich n.m.m. beroepen op art. 2:23c lid 2 BW naar analogie. Vgl. onder 3.

¹⁵ De MvA zegt dat een herleeft rechtspersoon niet opnieuw in het handelsregister behoeft te worden ingeschreven. Vgl. Maeijer/Schreurs, a.w., blz. 134.

¹⁶ Vgl. mijn dissertatie, blz. 200.

¹⁷ TK 22 482, nr. 3, blz. 14.

¹⁸ In dezelfde zin: Asser-Maeijer, nr. 561.

¹⁹ De zesmaands-verlengingstermijn zal starten op de datum waarop het CBB de beschikking tot ontbinding vernietigt.

* Universitair docent vakgroep handelsrecht en sociaal recht Rijksuniversiteit Groningen.